

Н. І. Шкурапет

**Варіації освітніх проектів в «Школі відповідального батьківства» як
однієї із форм неформальної освіти дорослих**

Глобальні ризики та виклики сьогодення спонукають суспільство до конструювання нової архітектури освіти, що відбувається під впливом сучасних технологій та людських практик, які суттєво змінюють суспільний устрій. Індикатором таких змін є впровадження законодавчо закріпленої варіації видів та форм освіти на всіх її рівнях в освітню практику. Поряд з цим слід зауважити, що в Україні відсутня державна політика з навчання дорослих, яке на сьогодні регулюється лише однією нормою закону, ст. 18 Закону України «Про освіту» і то з акцентом, головним чином, на післядипломну професійну освіту [1]. Проте саме «навчання дорослих забезпечує набуття ними нових компетенцій або ж поглиблення професійних знань й навичок для здійснення й реалізації своїх прав і контролю над власною долею в умовах швидкоплинних змін в суспільстві [2].

У наукових колах освіту дорослих визначають «як сукупність навчальних процесів формальної, неформальної та інформальної освіти, за допомогою яких люди, яких вважають дорослими в суспільстві, до якого вони належать, розвивають здібності, збагачують знання та підвищують свою технічну чи професійну кваліфікацію, одним словом, розвиваються та покращують свою здатність до життя та праці й у власних інтересах, і в інтересах громади й суспільства» [3]. Співзвучне даній дефініції визначення Л. Брайсона, за яким «освіта дорослих - усі дії з освітньою метою, які здійснюються дорослими людьми поза робочим життям» [4, с. 7].

Тож, з огляду на представлені категоріальні сприйняття «освіти для дорослих», ми вважаємо, що одним із напрямків неформальної освіти для даної соціальної групи повинно бути виховання відповідального батьківства, як певної платформи, на якій акумулюються сукупність знань, уявлень та переконань

відносно себе як батьків та які реалізуються у всіх проявах поведінкової складової батьківства.

Саме батьківство пропонується розглядати як «особливу професію» з виховання дитини. Як свідчить практика, зростання загального освітнього рівня батьків призводить до непохитної упевненості у непогрішності батьківської педагогічної позиції. Проте досить часто спостерігається низький рівень психолого-педагогічної культури батьків, деколи прояви деструктивних поведінкових практик, які наслідуються в подальшому дітьми. Тож батьківство, як біологічне та соціальне явище, повинно бути ще й відповідальним, зокрема за соціалізацію дітей, прищеплення загальнолюдських цінностей, формування в них життєвих навичок, необхідних для повноцінного життя у соціумі.

Нам вбачається, що відповідальне батьківство нерозривно пов'язано з батьківською компетентністю, яка до речі не формується в закладах формальної освіти. Таке протиріччя між необхідністю виховання батьків, які мають фрагментарні, стихійні педагогічні знання, та відсутністю відповідних державних програм з формування батьківської компетентності стало підґрунтям для розробки та реалізації моделі «Школа відповідального батьківства» як інноваційної форми неформальної освіти, побудованої за нелінійною (мережевою) структурою. Зважаючи на те, що інститут сім'ї не вбачає в педагогах фахівців з питань сімейного виховання, до мережі було включено соціальних партнерів – спеціалістів з різних сфер діяльності. Як зазначалося нами раніше, «стейкхолдерами стали як юридичні особи (школа, медична установа, освітній заклад медичної спеціалізації, заклад вищої освіти, громадські організації та ін.), так і цільові групи або індивідууми, які мають спільні інтереси у вирішенні тієї чи іншої проблеми. Саме така горизонтальна взаємодія, що покладена в основу мережевої структури, передбачає багатоваріативність зв'язків, гнучкість та ситуативність реагування на виклики, відкритість, динамізм тощо, а також відхід від застарілого формату з «вчителем-репродуктором» до інноваційного - з тьютором, ментором, коучем (зокрема й у віртуальному середовищі), що обумовлено, перш за все, глобальними, в тому числі інформаційними впливами та змінами, народженими у сучасному суспільстві. Слід зауважити, що зв'язки між

соціальними акторами мережевої взаємодії можуть встановлюватися як на рівні різних інституцій, цільових груп, так і в форматі «ear to ear» між окремими індивідуумами, що свідчить про багаторівневність та варіативність взаємодії в мережі» [5, с.181].

Основна ідея впровадження моделі «Школи відповідального батьківства» - спонукати батьків освоювати батьківство як професію, оволодівати набором певних батьківських компетенцій, які сприяють установленню гармонійних відносин між батьками та дітьми, а також оволодівати самим та формувати в дітей життєві навички, що дозволяють людині реалізовувати свої прагнення, задовольняти потреби, функціонувати в різних соціальних контекстах.

У ході реалізації моделі «Школи відповідального батьківства» на базі Харківської гімназії № 14 було запропоновано навчально-тренінгові модулі психолого-педагогічного та медико-психологічного спрямування. Тренерами, менторами виступали спеціалісти Інституту охорони здоров'я дітей та підлітків, Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (медичний та психологічний факультети), Харківської медичної академії післядипломної освіти, коучі і фасилітатори за програмою ICDP, останні - із числа батьків, які пройшли навчання за Міжнародною програмою розвитку дитини та отримали сертифікати фасилітаторів ICDP.

Батькам були запропоновані навчальні ресурси, що містять набір інструментів («бери і роби»), необхідних для формування певної батьківської компетенції: теоретичні матеріали (статті, навчальні відео), приклади/ілюстрації, вправи та завдання для самостійного пошуку інформації, розв'язання нестандартних ситуацій, тести і питання для самоперевірки. Онлайн формат забезпечував можливість батькам обирати темп, час, порядок використання ресурсів. Наступним етапом стало проведення онлайн-консультацій з коучем/ментором/супервізором у зручному для акторів режимі. Таке форма навчання батьків забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу, вона стає водночас ненав'язливим і продуктивним.

Інша група освітніх проектів реалізується через «спільноти практик» - ігрові середовища і віртуальні лабораторії. Основна ідея даної форми освіти батьків – взаємонавчання в спільній діяльності, де цінний досвід кожного може бути використаний іншими для взаємного розвитку. Для реалізації таких проектів до мережевої взаємодії залучаються сертифіковані тренери, експерти, супервізори, які по завершенню гри роблять індивідуальний аналіз. Наприклад, для більш успішного виховання в дітей навичок фінансової грамотності, батьки відпрацьовують компетенції, які необхідні для побудови власної фінансової концепції під час фінансової гри «Життєвий капітал» за участю фінансових аналітиків. Слід зауважити, що такий ігровий тренажер дає можливість «тренувати» цілий ряд життєвих навичок, зокрема в питаннях управління емоціями, успішної комунікації, вирішення проблем, управління власними цілями тощо. В ході реалізації таких проектів активні учасники мають можливість стати в подальшому провідниками в практику (менторами) для наступних батьківських спільнот, тобто продукуються моделі менторських відносин.

Наступним прикладом можуть слугувати практики проведення тренінгових занять в межах реалізації програми соціально-емоційного навчання «Лідер у Мені» за участю сертифікованих тренерів міжнародної компанії з розвитку лідерства в освіті «Franklin Covey». Дані тренінги сприяють встановленню продуктивних суб'єкт - суб'єктних відносин між батьками та дітьми як «різно поколінних» груп.

Отже, «Школа відповідального батьківства», на відміну від застарілих форм батьківської освіти (батьківський клуб, батьківський лекторій тощо) побудована за моделлю горизонтальної мережевої структури та з урахуванням принципів андрагогіки, що сприяє залученню без примусу значної кількості батьків. При цьому мотивуючим фактором є бажання батьків виробити власну ефективну стратегію виховання.

Школа відповідального батьківства, як модель мережевої взаємодії внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів – спеціалістів з різних сфер діяльності, об'єднаних метою підвищення виховного потенціалу інституту сім'ї, за рахунок

варіації індивідуально-зорієнтованих освітніх програм, реалізованих у форматах он- та офлайн може бути ефективною формою неформальної освіти дорослих з опанування специфічної професії – батьківства.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про освіту» (2021). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 19 Dec. 2021]
2. *Якою має бути політика навчання дорослих в Україні?* (2018). Аналітичний документ підготовлений під егідою Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС за сприяння Європейського Союзу і Міжнародного фонду «Відродження» у рамках проекту «Громадська синергія». Available at: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Navchannya_doroslykh_v_Ukrayini.pdf [Accessed 19 Dec. 2021].
3. *2009: Belem Framework for Action* (2009). Available at: <https://www.dvv-international.de/en/adult-education-and-development/editions/aed-802013-post-2015/key-documents/2009-belem-framework-for-action> [Accessed 19 Dec. 2021]
4. Merriam, S., Brockett, R. (1997). Introduction. In: *The Profession and Practice of Adult Education*. San Francisco: Jossey-Bass, 1997.
- 5 Михайльова, К., Шкурапет, Н. (2019). Проблеми організації мережевої взаємодії соціальних інститутів освіти та охорони здоров'я у формуванні здорового способу життя школярів. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. Т. 22, № 12. С.67-76.

References

1. *Zakon Ukrayiny «Pro osvitu»* (2021) [Law of Ukraine «On Education»]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Accessed 19 Dec. 2021]
2. *Yakoyu maye buty polityka navchannya doroslykh v Ukrayini?* (2018) [What should be the policy of adult learning in Ukraine?] Analitychnyy dokument pidhotovlenyy pid ehidoyu Ukrayins'koyi storony Platformy hromadyans'koho suspil'stva Ukrayina – ES za spryannya Yevropeys'koho Soyuzu i Mizhnarodnoho fondu «Vidrodzhennya» u ramkakh proektu «Hromads'ka synerhiya» [The analytical

document which was prepared under the auspices of the Ukrainian side of the Ukraine-EU Civil Society Platform with the assistance of the European Union and the International Renaissance Foundation within the framework of the Public Synergy project]. Available at: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Navchannya_doroslyh_v_Ukrayini.pdf [Accessed 19 Dec. 2021].

3. 2009: *Belem Framework for Action* (2009). Available at: <https://www.dvv-international.de/en/adult-education-and-development/editions/aed-802013-post-2015/key-documents/2009-belem-framework-for-action> [Accessed 19 Dec. 2021]

4. Merriam, S., Brockett, R. (1997). Introduction. In: *The Profession and Practice of Adult Education*. San Francisco: Jossey-Bass, 1997.

5. Mykhaylyova, K. & Shkurapet, N. (2019). Problemy orhanizatsii merezhevoi vzaiemodii sotsialnykh instytutiv osvity ta okhorony zdorovia u formuvanni zdorovoho sposobu zhyttia shkoliariv. [Problems of networking of social institutions of education and health organization in a formation of pupils healthy lifestyle]. *Naukovo-teoretychnyy al'manakh «Hrani»* [Scientific and theoretical almanac «Grani»], 22 (12), 67-76.

Анотація

У матеріалах обґрунтовано необхідність формування та розвитку у сучасної особистості батьківської компетенції. Показано, що виховання відповідального батьківства, як певної платформи, на якій акумулюються сукупність знань, уявлень та переконань відносно себе як батьків та які реалізуються у всіх проявах поведінкової складової батьківства, повинно розглядатися як один із напрямків неформальної освіти дорослих. Запропоновано мережеву модель «Школи відповідального батьківства», яка дозволяє вирішувати питання щодо формування та розвитку батьківської компетенції на рівні окремих навчальних закладів, та показано особливості її конструювання, побудови вузлів, забезпечення змістовного різноманіття та наступності у функціонуванні на прикладі гімназії №14 м. Харків. Позначено необхідність впровадження таких форм навчання, як

використання навчальних ресурсів типу «бери і роби» (теоретичні матеріали (статті, навчальні відео), приклади/ілюстрації, вправи та завдання для самостійного пошуку інформації, розв'язання нестандартних ситуацій, тести і питання для самоперевірки); проведення онлайн-консультацій з коучем/ментором/супервізором; формування «спільнот практик» - ігрових середовищ і віртуальних лабораторій; тренінгові заняття.

Ключові слова: відповідальне батьківство, навчання дорослих, мережева взаємодія

Skurapet Natalya

Variations of educational projects in the "School of Responsible Parenthood" as a form of non-formal adult education

Summary

The materials substantiate the need for the formation and development of modern personality parental competence. It is shown that the school of responsible parenthood, as a platform on which accumulates a set of knowledge, ideas and beliefs about themselves as parents and implemented in all manifestations of the behavioral component of parenthood, should be considered as one of the non-formal adult education. The network model of the «School of Responsible Parenthood» is proposed. It allows to solve the formation and development of parental competence at the level of one educational institution. The author shows the features of this model design, construction of nodes, ensuring diversity and continuity in functioning on the example of gymnasium 14 Kharkiv. Justified the using of such teaching methods as educational resources «take and do» (theoretical materials (articles, educational videos), examples / illustrations, exercises and tasks for autonomous information retrieval, solving unusual situations, tests and questions for self-examination); conducting online consultations with a coach / mentor / supervisor; formation of «communities of practice» - game environments and virtual laboratories; training sessions.

Key words: responsible parenting, adult learning, networking